

*Дейнеко С.П.,**студент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0004-2375-2296>**Альбота С.М.,**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-3548-1919>*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У МОВІ

Анотація. У статті здійснено аналіз сутності, функцій і класифікації економічних термінів у контексті сучасного термінознавства та корпусної лінгвістики. Розглянуто базові дефініції терміна і термінології, що пропонуються у працях провідних українських і зарубіжних дослідників. Термін представлено як мовну одиницю, що позначає спеціалізоване поняття, а термінологію – як впорядковану систему таких одиниць у межах конкретної галузі знань. Особливу увагу приділено поліфункційності терміна, який виконує знакову, когнітивну, комунікативну, евристичну, номінативну, навчальну та інші функції, значно виходячи за межі звичайного слова. У фокусі дослідження автора – економічні терміни, що позначають поняття економічної теорії та практики. Присвячено увагу можливостям корпусної лінгвістики у вивченні термінів. Наводяться ключові параметри корпусу (автентичність, репрезентативність, масштабність), а також описано інструменти корпусного аналізу, зокрема частотний аналіз, конкордансний аналіз, вивчення колокацій та порівняння вживання термінів у різних дискурсах. Доведено, що корпусний підхід дозволяє емпірично підтвердити вживаність термінів, виявити їхню контекстуальну варіативність, простежити семантичну динаміку та сприяти створенню електронних глосаріїв. У цьому контексті особливу увагу приділено аналізу англо-українських термінів, які використовуються паралельно в макроекономічному дискурсі, що забезпечує міжмовну взаємодію. У підсумку зазначається, що інтеграція знань термінознавства і корпусної лінгвістики відкриває нові перспективи для дослідження, викладання та перекладу економічної термінології. Обґрунтовано доцільність побудови спеціалізованих корпусів економічного спрямування для вивчення термінів у реальних контекстах та визначення тенденцій їх уживання у динаміці. Отже, дослідження демонструє важливість комплексного підходу до аналізу економічних термінів як ключових елементів професійної мови, що виконує комунікативну, пізнавальну й адаптаційну функції в умовах глобалізованого інформаційного середовища.

Ключові слова: термін, економічна термінологія, корпусна лінгвістика, функції терміна, класифікація термінів, частотний аналіз, економічний дискурс.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкого розвитку наукових знань, глобалізації інформаційного простору та інтенсивного міжмовного обміну особливою актуальності набуває питання функціонування та дослідження термінів,

зокрема економічної термінології. Економіка як одна з ключових сфер соціального життя постійно генерує нові поняття та явища, які потребують точного мовного позначення, кодифікації та уніфікації. У зв'язку з цим економічні терміни відіграють провідну роль у забезпеченні ефективної професійної комунікації між фахівцями, передаванні галузевого знання, побудові наукової аргументації, створенні навчальних матеріалів, а також у процесі перекладу спеціалізованих текстів.

Незважаючи на загальну стабільність термінологічної системи, вона не є статичною, адже під впливом нових економічних, технологічних і соціокультурних реалій відбувається постійне оновлення термінів, зміна їх семантики та вживання. У такому контексті зростає потреба в інструментах, які дозволяють фіксувати, аналізувати й осмислювати реальне функціонування термінів у професійній комунікації. Одним із таких інструментів є корпусна лінгвістика, яка забезпечує емпіричну базу для лінгвістичного аналізу на основі великих масивів автентичних текстів. З огляду на важливість міжмовної відповідності у фаховій комунікації, особливу увагу слід приділити аналізу економічних термінів в англійській та українській мовах, їхній семантичній сумісності та перекладацьким аспектам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання термінів як мовних одиниць спеціального призначення активно досліджуються українськими науковцями. Зокрема, Селіванова О. визначає терміни як номінанти фахових понять, Скороходько Е. розглядає термінологію як системне мовне явище, а Овсієнко Л. аналізує їх поліфункціональність. Економічні терміни, їх класифікацію та розвиток описують Панчишин С. і Грабинська І., наголошуючи на змінах терміносистем під впливом глобалізації.

Водночас корпусна лінгвістика представлена працями зарубіжних дослідників, зокрема, Сінклера Дж., МакЕнері Т., Вілсона А., Кленсі Б. та Воган І., котрі доводять ефективність аналізу термінів через частотність, контекст і колокації. Проте в українському науковому просторі досі бракує прикладних корпусних досліджень саме економічної термінології в англійському та українському дискурсі.

Мета статті – дослідити функції та класифікацію економічних термінів, а також проаналізувати можливості корпусної лінгвістики у вивченні їхнього вживання в професійному дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У термінознавстві *термін* розглядається як мовна одиниця (слово чи словосполучення), що позначає спеціальне поняття певної галузі знань. Економічний термін, розуміється, зокрема, як «слово чи словосполучення, яке застосовують для позначення певного економічного процесу або явища у господарській практиці» [1]. Скороходько Е. визначає *термінологію* як сукупність таких термінів у межах певної сфери (наприклад, економіки) для позначення її фахових понять [2]. У науковій розвідці Попович Ю. та Бялик В. зазначають, що «термінологія є сукупністю термінів, що використовуються в тій чи іншій сфері наукового знання чи професійній діяльності для позначення її фахових понять» [3]. Отже, термін є словом для конкретного поняття, а термінологія – системою термінів дисципліни.

Функції терміну значно перевищують функції звичайних слів. Овсієнко Л. наголошує, що термін – це «поліфункційне явище», яке виконує низку комунікативних і когнітивних функцій [4]. Серед них науковець виокремлює такі основні:

- знакова (семіотична) – термін є знаком, який називає спеціальне поняття (фіксує знання);
- називна (номінативна) – найзагальніша функція позначення (термін називає явища, явища чи процеси специфічної сфери);
- комунікативна (інформативна) – передає значення і стилістичну інформацію між учасниками комунікації;
- евристична – сприяє відкриттю нового знання і науковому пізнанню (через означення нових понять);
- когнітивна – відображає процес пізнання (термін як результат довготривалого пізнавального процесу);
- передавання знань – зберігає і передає накопичену галузеву інформацію (термін фіксує наукові результати, поняття);
- прагматична, навчальна, адаптаційна тощо – залежно від умов спілкування, виступаючи інструментом навчання чи віддзеркалюючи зміни в практиці [4].

Таким чином, термін виконує роль «засобу позначення спеціального поняття» та одночасно функціонує в когнітивних і комунікативних процесах [4]. Водночас термінологія як сукупність таких знаків виконує системоутворюючу функцію в професійній мові: вона стандартизує словник галузі, забезпечує єдність знання та полегшує міжмовний обмін термінами [3]. Отже, поняття «термін» і «термінологія» тісно пов'язані: термін – одиниця науки, а термінологія – сукупність цих одиниць у межах дисципліни.

Економічним терміном називають спеціальний лексичний елемент, що позначає поняття економічної теорії або практики. Важливими ознаками економічного терміна є його походження, спосіб творення, чіткі семантичні межі та зв'язки з іншими елементами терміносистеми [1]. Це підкреслює, що економічний термін завжди входить у систему взаємопов'язаних понять галузі і призначений для точного фіксування економічного змісту.

Класифікація економічних термінів часто проводиться за різними критеріями. Згідно з підходом Панчишина С. і Грабинської І., всі терміни вітчизняної економічної терміносистеми поділяються на кілька груп:

- загальноживані терміни і поняття (*empirical terms*) – використовувані майже всіма носіями мови (наприклад, «гроші», «заробітна плата», «інфляція», «ціна», «прибуток» та їхні відповідники англійською: “money”, “inflation”, “price”, “profit”). Ці терміни знайомі широкому колу осіб і фіксують базові економічні явища;

- професійні (фахові) терміни – ужиті спеціалістами-економістами (наприклад, «маркетинг», «менеджмент», «дефіцит», «лібералізація»; англ.: “marketing”, “management”, “deregulation”). Вони акумулюють знання про методи і процеси управління економічною діяльністю;

- історичні (архівні) терміни – терміни, що вийшли з активного вжитку, залишаючись у історії економічної науки (наприклад, «барщина» в аграрних економічних контекстах). Вони відображають колишні наукові концепції чи реальі;

- міждисциплінарні терміни – термінологія суміжних наук, запозичена в економіку (наприклад, терміни з права, психології, інформатики, що використані в економічному контексті). Це наслідок застосування комплексних підходів у сучасній економічній теорії;

- запозичені терміни та поняття – слова й вирази іншомовного походження, що стали частиною економічної мови (наприклад, «стейкхолдер», «хеджування», «біткойн» та їхні українські відповідники). Ці запозичення часто виникають з технічним прогресом і глобалізацією економіки [5].

Іншомовні економічні терміни можна класифікувати за особливостями їхньої мовної побудови на кілька основних груп:

1. Повні запозичення-інтернаціоналізми, що зберігають іноземну форму і значення: *лізинг* (від англ. *leasing*) – «довгострокова оренда чи кредитування майна або обладнання»; *дисконт* (від англ. *discount*) – «операція банку з дострокового викупу боргових зобов'язань; сума знижки при розрахунках» [6].

2. Кальковані терміни, що перейшли до економічної термінології шляхом буквального перекладу: *тіньова економіка* (англ. *shadow capital*) – нелегальні або неофіційні види економічної діяльності; *сірий ринок* (англ. *grey market*) – торгівля товарами поза встановленими каналами постачання, не санкціонованими виробником.

3. Запозичення зі зміною граматичних категорій (частини мови, роду тощо): *імпорт* (від лат. *importo* – «ввожу») – ввезення іноземних товарів чи послуг для внутрішнього споживання; *експорт* (від лат. *exporto* – «вивожу») – вивезення товарів за межі країни без зобов'язань зворотного повернення [7].

4. Словотвірні моделі з об'єднанням кількох основ: *акциз* (англ. *excise tax*) – непрямий податок, який включається в ціну товару чи послуги [8]; *буквелью* (англ. *back value*) – балансово обрхована вартість активів компанії за бухгалтерською звітністю [8].

5. Терміни зі скороченням чи розширенням вихідних словосполучень: *валютна біржа* (англ. *exchange currency market*) – офіційно функціонуючий ринок валют, де формуються їхні курси; *видача позичок* (англ. *insurance against loss*) – процес надання коштів у борг фізичним чи юридичним особам для фінансових операцій.

Таким чином, розуміємо, що класифікація економічних термінів ґрунтується як на мовних ознаках, так і на сфері вживання. Кожна із вказаних груп охоплює терміни з певним обсягом і характером семантики.

Функції економічних термінів і терміносистеми визначаються їхньою роллю в спеціальній комунікації. Панчишин С. і Грабинська І. зазначають, що економічна терміносистема виконує важливі функції, які забезпечують професійну комунікацію та пізнавальний пошук, а також адаптується під впливом нових економічних процесів [5]. Тобто терміни економіки сприяють

точному і однозначному спілкуванню фахівців, забезпечуючи єдине тлумачення поняття, і підтримують наукове дослідження, вказуючи на нові феномени, що потребують осмислення. Як вважають дослідники, адаптивна функція термінів дозволяє віддзеркалити нові реалії (наприклад, виникнення «криптовалюти» чи «деінвестицій») в науковому словнику [5].

Отже, економічні терміни подібні до інших термінів у своїх фундаментальних функціях (називання, інформування, пізнання), проте вони спрямовані на специфіку економічного дискурсу: кодифікацію знань галузі, уніфікацію понять та адекватне відображення динаміки економічних явищ [5]. Наприклад, термін «*Gross Domestic Product*» (ВВП, *валовий внутрішній продукт*) в англійській та українській містить однаковий економічний зміст і виконує загальнозживану функцію позначення макроекономічного показника, завдяки чому забезпечується паралельне розуміння між фахівцями обох мов.

Корпусна лінгвістика – напрям лінгвістики, що вивчає мову на основі зібрання реальних текстів (корпусів) [9]. У корпусній методології вважають, що корпус має бути автентичним, тобто тексти написані або виголошені для реальної комунікації, репрезентативним – відображати досліджувану мову чи жанр – та великим за обсягом [10]. Зокрема, Сінклер Дж. формулює: «автентичний корпус – це той, в якому весь матеріал збирається зі справжніх комунікацій людей... все, що включає лінгвіста поза мінімальним порушенням... є підставою для оголошення спеціального корпусу» [11].

У застосуванні до аналізу термінів корпусна лінгвістика надає такі можливості:

- вимірювання вживаності. Генерація частотних списків словоформ у корпусі показує, наскільки часто зустрічається кожен термін у реальній мові. [12]. Частотний аналіз допомагає відокремити ключові терміни від менш поширених та відстежувати зміни частоти їх використання в часі;

- контекстний аналіз (конкорданс). Інструменти KWIC-конкордансу (Key Word in Context) дають змогу аналізувати контексти уживання терміну, виявляючи його значеннєві колокації та типове середовище зустрічання. Кленсі Б. і Воган Е. описують, що корпусний підхід передбачає «аналіз ключових слів у контексті (KWIC)», генерацію n-грам тощо [13];

- порівняння варіантів. За допомогою корпусів можна порівнювати, як певні терміни використовуються в різних корпусах (науковому та газетному, письмовому та усному). Це дозволяє аналізувати жанрові чи регіональні особливості вживання;

- кількісно-якісний підхід. Корпусний аналіз поєднує обидва підходи. Як зауважують дослідники, корпусний метод є одночасно кількісним і якісним – він дозволяє отримати «конкретні докази» з текстів і водночас інтерпретувати їх мовно-критично [13];

- створення електронних глосаріїв і словників. На основі корпусних даних складають напівавтоматизовані глосарії термінів, адже можна виділити колекції речень з цільовим терміном та витягнути релевантні визначення/синоніми [13].

Зауважимо, що сучасна публіцистика, будучи дієвим і впливовим засобом масової комунікації, сприяє поступовому переходу багатьох вузькоспеціалізованих економічних термінів у загальнозживану лексику. Такі терміноодиниці нормалізуються, кодифікуються і з часом набувають статусу повноцінних елементів економічної лексики. Найчастіше це інтернаціоналізми європейського походження, здебільшого запозичені

з англійської мови, зокрема її американського варіанта. Ця група термінів є однією з найбільших та постійно оновлюваних [13]. Таким чином, зміна сфери функціонування зумовлює перехід термінів із термінологічного рівня в загальноекономічну лексику.

Таким чином, теоретичний фундамент корпусної лінгвістики включає поняття корпусу та корпусних методів. Корпус зберігає «реальні життєві» мовні зразки, а за допомогою програмного забезпечення розробляються методи пошуку та аналізу термінів. Наприклад, сучасні дослідники рекомендують конструювати спеціалізований корпус економічних текстів і застосовувати до нього пошукові інструменти: вивчення ключових слів, частотних списків тощо. Це дає змогу об'єктивно оцінити семантичну будову термінів, їхню ситуативну прив'язку та еволюцію (наприклад, зміну семантики у часі). Як підкреслюють Кленсі Б. і Воган Е., корпус-аналіз відкриває «систему інструментів» для аналізу текстів, яка «компонуює дані корпусу таким чином, щоб можна було робити спостереження на основі доказів» [13]. Водночас вони зазначають, що для ефективного вивчення економічної мови потрібна співпраця між журналістами/економістами та лінгвістами, що розуміють корпусні методи.

Висновки і перспективи. Отже, теоретичні засади вивчення економічної термінології об'єднують знання про природу термінів, їхню класифікацію та роль у професійній комунікації, а також методологію їх дослідження за допомогою корпусів. Термін виступає ключовим елементом спеціальної лексики, адже він функціонує для позначення чітко окреслених понять і виконує низку мовних функцій (семантичну, комунікативну, когнітивну тощо). Економічні терміни мають ті ж фундаментальні функції, водночас класифікуються за групами в залежності від сфери поширеності та походження. Ці терміни забезпечують точність економічного дискурсу, міжмовну сумісність знань та швидку адаптацію мови до нових реалій. З іншого боку, корпусна лінгвістика як сучасний метод дослідження надає практичний інструментарій для аналізу термінології, так як за допомогою корпусів можна емпірично перевіряти вживання термінів у реальному тексті, аналізувати їхні частоти та колокації.

Література:

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля. 2008. 711 с.
2. Скороходько Е. Ф. Питання перекладу англійської технічної літератури (переклад термінів). Київ : Вид-во Київського університету, 1963. 91 с.
3. Попович Ю. В., Бялик В. Д. Поняття термінології та терміносистеми в сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 2, ч. 2. С. 206–210.
4. Овсієнко Л. М. Поліфункційність терміна в сучасному термінознавстві. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 25(1). 2022. С. 89–97.
5. Панчишин С. М., Грабинська І. В. Про вітчизняну терміносистему фундаментальної економічної науки. *Економічна теорія*. 2020. № 2. С. 99–115.
6. Словник. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnky.ua/index.php?swrd=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82> (дата звернення: 09.07.2025).
7. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-13277> (дата звернення: 09.07.2025).

8. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ. 365 с.
9. McEnery T., Wilson A. Corpus linguistics: an introduction. Edinburgh : Edinburgh University Press. 2001. 235 p.
10. Sinclair John. EAGLES Preliminary recommendations on corpus typology. Tech. rep. EAG-TCWG-СТУП/P. Pisa : Expert Advisory Group on Language Engineering Standards. 1996. P. 196.
11. Стишов О. А Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ : Пугач, 2003. 387 с.
12. Sebba M., Steven D. Fligelstone. Corpora. In Ronald E. Asher & James M.Y. Simpson (eds.), vol. 2. Oxford : Pergamon, 1994. P. 769–773.
13. Clancy B., Vaughan E. Using corpus linguistics to interpret economic news texts. *How to Read Economic News: A Critical Approach to Economic Journalism*. London : Routledge. 2023. P. 166–191.

Deineko S., Albota S. Functioning of economic terms in language

Summary. The article analyses the essence, functions and classification of economic terms in the context of modern terminology and corpus linguistics. It examines the basic definitions of terms and terminology proposed in the works of leading Ukrainian and foreign researchers. A term is presented as a linguistic unit that denotes a specialised concept, and terminology is presented as an ordered system of such units within a specific field of knowledge. Particular attention is paid to the multifunctionality of the term, which performs symbolic, cognitive, communicative, heuristic, nominative, educational and other functions, going far beyond the scope of an ordinary word. The author's research focuses on economic terms that denote concepts of economic theory and practice. Attention is paid to the possibilities of corpus linguistics in the study

of terms. The key parameters of the corpus (authenticity, representativeness, scale) are given, and the tools of corpus analysis are described, in particular frequency analysis, concordance analysis, the study of collocations and comparison of the use of terms in different discourses. It is proven that the corpus approach allows for empirical confirmation of the usage of terms, identification of their contextual variability, tracking of semantic dynamics, and facilitation of the creation of electronic glossaries. In this context, special attention is paid to the analysis of English-Ukrainian terms that are used in parallel in macroeconomic discourse, which ensures interlingual interaction. In conclusion, it is noted that the integration of knowledge of terminology and corpus linguistics opens up new perspectives for research, teaching and translation of economic terminology. The expediency of building specialised economic corpora for studying terms in real contexts and determining trends in their use in dynamics is substantiated. Thus, the study demonstrates the importance of a comprehensive approach to the analysis of economic terms as key elements of professional language, which performs communicative, cognitive and adaptive functions in a globalised information environment.

Key words: term, economic terminology, corpus linguistics, functions of a term, classification of terms, frequency analysis, economic discourse.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 21.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 19.09.2025

Дата публікації: 21.10.2025